

אבל **אוכל הנאסר לו לאדם** [היינו נדר, שהוא איסור חפצא, כדאיתא בנדרים דף ב ב], וכגון שאמר "ככר זו עלי" — **אין מערבין לו בה**.

רבי אליעזר אומר: האומר "ככר זו עלי" — **מערבין לו בה**.

אבל האומר "ככר זו הקדש" — **אין מערבין לו בה**.

לפי שאין מערבין לו לאדם בהקדשות.

והשתא תיקשי דרבי אליעזר אדרבי אליעזר.

דלעיל קתני בברייתא שלפי רבי אליעזר האומר "ככר זו אסורה עלי" אין מערבין לו בה.

ואילו הכא קתני דלרבי אליעזר האומר "ככר זו עלי" מערבין לו בה?!

ומשינין: **תרי תנאי הם**, ונחלקו **אליבא דרבי אליעזר** מהי שיטתו.

שנינו במשנה: **מערבין לנזיר ביון**, ולישראל בתרומה.

ואמרינן: **מתניתין — דלא כבית שמאי**.

דתניא: בית שמאי אומרים: אין מערבין לנזיר ביון ולישראל בתרומה.

בית הלל אומרים: מערבין לנזיר ביון, ולישראל בתרומה.

אמרו להן בית הלל לבית שמאי: וכי אי אתם מודין

שמערבין אפילו לגדול **ביום הכפורים**, ואף ל-ב על גב דלא חזי ליה, הואיל וחזי לקטן שאינו בר עונשין?!

אמרו להן בית שמאי: אבל [אמת]!

אמרו להן בית הלל: כשם שמערבין לגדול **ביום הכפורים**, כן מערבין לנזיר ביון, ולישראל בתרומה!

ומבארת הגמרא כי **בית שמאי מחלקים**:

התם — ביום הכפורים — אין הטעם משום דחזי לקטן, אלא משום **דאיכא סעודה הראויה מבעוד יום** של ערב יום הכפורים, אף לגדול שעירב [וכמאן דאמר — לקמן דף לו א — שבסוף היום שלפני שבת קונה העירוב, ולא בין השמשות. ריטב"א].

הכא — גבי נזיר ותרומה — ליכא סעודה הראויה מבעוד יום למי שמערב.

ומפרשינן לברייתא דפליגי בית שמאי ובית הלל בעירוב האסור לזה ומותר לזה, ומשמע, שבעיקר הנחת עירוב של מזון מודו בית שמאי:

כמאן — הוי הך ברייתא — דלא כחנניה בדעת בית שמאי!

דתניא: חנניה אומר: **כל עצמן של בית שמאי לא היו מודים בעירוב** שיכול לתת מזונו במקום שביתתו. לפי שאינו קונה לו מקום שביתה עד שיוציא מטתו וכל כלי תשמישיו הצריכים לו לשבת [ריטב"א] לשם [למקום שרוצה לקנות שביתה]⁴¹.

תו מפרשינן: **כמאן אזלא הא דתניא**:

ברייתא דלא כחנניה: דלחנניה ודאי שצריך

41. ובגאון יעקב פירש, דהכי דייקין דהך

בלבנים, והוצרך לשחורים, שהיה רגיל בכך, או שהיה יודע שצריך להם – אף בלבנים לא יצא לפי שאין עירובו עירוב!⁴²

כמאן אזלא ברייתא זאת?

אמר רב נחמן בר יצחק: חנניה היא, ואליבא דבית שמאי.

שנינו במשנה: מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה. **סומכוס אומר מערבין לישראל בחולין.**

ודייקנין: **ואילו** על הא דאמרי רבנן מערבין לנזיר **ביין, לא פליג** סומכוס לומר שאין מערבין בו, על אף דלא חזי למערב גופיה!

מאי טעמא דסומכוס?

ומפרשינן: משום דייין לנזיר מיקרי "חזי" למערב, **כי אפשר דמתשיל אנזירותיה** [כיון שיכול להשאל אצל חכם להתיר לו נזירותו]⁴³.

ותמהינן: **אי הכי, בתרומה נמי** יהא רשאי הישראל לערב, היות **ואפשר דמיתשיל עילויה**, שהרי נשאלין על התרומה!?

ומשנינן: **אי מתשיל עלה – הדרא לטיבלא** [אם ישאל על התרומה, תחזור כל התבואה

עירב, כלומר: יצא בערב שבת וישב בסוף התחום עד שקנה שם שביתה בשעה שקידש עליו היום. ועשה כן בעת שהיה לבוש בגדים שחורים – לא יצא חוץ לתחום עירו בבגדים לבנים.

עירב בבגדים לבנים – לא יצא בשחורים [מפרש לה ואזיל]?

אמר רב נחמן בר יצחק: חנניה היא, ואליבא דבית שמאי.

ותמהינן עלה: ואטו לחנניה – אם עירב בלבנים – דוקא בשחורים הוא דלא יצא, כלומר: אם היה רגיל לצאת בשחורים, או שהיה יודע מערב שבת שיהיה נצרך לשחורים, בהם הוא דלא יצא, כיון שלא הוציאם לשם. **הא בלבנים – שעירב בהן, אך לא היה רגיל לצאת בהן ולא היה דעתו לצאת בהן – יצא!?**

והאמר חנניה: אינו קונה מקום שביתה עד שיוציא מטתו וכלי תשמישיו – הרגיל בהם, או שהיה יודע שצריך להם – לשם.

וכיון שאת השחורים הוא לא הוציא, לא קנה עירובו כלל! [נתבאר על פי הריטב"א בסמוך].

ומשנינן: **הכי קאמר התנא** בברייתא: **עירב**

תשמישו שהיה סבור שצריכין לו, ושהיה רגיל בהם" [לשון הריטב"א].

⁴³. וכתבו התוספות: **הך סברא לא מהני אלא אם כן ראוי העירוב לאחרים. אבל המערב דרך משל בהקדש לכולי עלמא לא מהני ואף שיכול לישאל עליו. וראה היטב לשון רש"י בעמוד א ד"ה מערבין.**

להוציא גם כל מזונו למקום עירובו. וכיון שכן, אין נפקא מינה אם מערבין ביין לנזיר, ובתרומה. שהרי כל מזונו שם, והוי עירוב.

⁴². "דהשתא לא קנה שביתה, כיון שלא הוציא כל כלי תשמישו. דאילו כשאינו רגיל בהם אלא שנתחדש לו ענין בשדה שהוצרך להם, הא ודאי אין זה מעכב עליו כיון שכבר הוציא כל כלי

להשאל עליה ולאחר מכן להפריש ממנה תרומה מיניה וביה?!

אלא, מפרשינן לסומכוס — דלא שרי לערב בתרומה אף דמצי להשאל, ולהפריש עליו מיניה וביה — בגוונא אחרינא:

סומכוס סבר לה כרבנן, דאמרי: כל דבר שהוא אסור משום "שבות" [מדרבנן] — גזרו עליו בין השמשות, כמו שאסור בשבת עצמה. ולכן אין יכול להפריש בבין השמשות, שהוא זמן קניית העירוב, היות ובהפרשתו הוא "מתקן" את הטבל, בכך שהוא עושה אותו ראוי לאכילה.

ומפרשינן: **כמאן אזלא הא דתנן:**

יש דברים שאמרו חכמים בו שיעור שאין שוה בכל.

אלא, **הכל כפי מה שהוא אדם:**

א. "מלא קומצו", שקומץ הכהן מן המנחה, כדי להקטיר על המזבת, השיעור הוא: לפי גודל קומצו של הכהן הקומץ.

ב. ו"מלא חפניו" קטרת שמכניס כהן גדול ביום הכפורים לבית קדשי הקדשים, השיעור: כמלא חפניו שלו.

ג. והשותה משקה בשיעור "מלא לוגמיו" שלו ביום הכפורים, חייב כרת.

ד. ובמזון שתי סעודות, צריך כשיעור סעודה שלו לעירוב [כגון חולה או זקן], ולא תליא בסעודה של כל אדם [ובסמוך מפרש לה טפין].

והתרומה עצמה להיות טבל, שאסור באכילה], ולא תועיל שאלתו להתיר באכילה.

ותמהינן: וליפרוש עלה. כלומר: והרי יכול הוא להישאל, ולאחר שישאל יכול להפריש עליו ממקום אחר, ויתיר את התרומה.

ולהכי אמר "ממקום אחר", שאם יפריש מתוך מה שעירב, יחסר השיעור, וכדמפרש בסמוך].

ואף שאסור להפריש בשבת, כיון דשבות בעלמא היא מדרבנן, לא גזרו עליו בבין השמשות. ונמצא שבזמן קניית העירוב היה מותר לו להפריש.

ומשנינן: לא נחשדו חבריים לתרום פירותיהם שלא מן המוקף [אלא רק מפירות הסמוכים], ובמקום קניית העירוב הרי אין לו טבל להפריש ממנו על העירוב⁴⁴.

ותמהינן: מכל מקום, אמאי לא מצי להתיר את העירוב אם ירצה?

והליפרוש עלה מיניה וביה, ומה שנשאר אחר הפרשת התרומה, יועיל לעירוב?!

ומשנינן: דלית בה [בעירוב] שיעורא כדי עירוב ותרומה.

ותמהינן: ומאי פסקא?! כלומר: מאי האי שינוייה? וכי פסקא תנא למילתיה דאין אדם נותן עירובו אלא בצמצום, דנקט התנא סתם "אין מערבין אלא בחולין".

והרי אם יוסיף מעט מזון על שיעור עירוב, מצי שפיר לערב אפילו בתרומה, כיון שיכול

44. וביאר הריטב"א: ודאי אף שלא לחברים

שנינו במשנה: ומערבין לכהן בבית הפרס, אפילו לסומכוס הסובר שצריך העירוב להיות ראוי לאכילה לאדם המערב עצמו.

ומפרשין כיצד ראוי האוכל הנמצא בבית הפרס לכהן:

דאמר רב יהודה אמר שמואל: מנפח אדם את העפר שלפני רגליו, בבית הפרס, לראות אם יש שם עצם, כדי שלא יסיטנה ותטמאנו במשא, וחולך בדרכו [ובטומאת אוהל המת אינו נטמא ההולך שם, משום שעצמות בלא בשר אין מטמאין באוהל].

רבי יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה, אמר [מימרא, ולא קאי אמתניתין]:

בית הפרס שנידש בדריסת רגלי בני אדם, טהור. שכבר נידשו עצמות שבו ונפחתו מכשעורה, שהיא השיעור של עצם לטמא במגע ובמשא.

שנינו במשנה: **רבי יהודה אומר: אף בית [במשנה איתא: בין] הקברות. מפני שיכול לחוץ ולילך ולאכול:**

תנא בברייתא לפרושי דברי רבי יהודה:

מפני שיכול לחוץ בינו לקברות, ולילך לעירובו כשהוא נמצא בתוך שידה [מרכבת נשים עשויה כקופסא], או בתוך תיבה, ומגדל, ארון, הנישאים על גבי בהמות.

כמאן אזלא משנה זו האומרת ששיעור המאכל לעירוב תלוי בשיעור סעודה שלו, ולא בשיעור סעודה של כל אדם?

אמר רבי זירא: סומכוס היא, דאמר: מאי ד"חזי ליה" בעינן לעירוב, ואין מועיל מה דחזי לאחריני⁴⁵.

ומפרשין: **לימא, הך מתניתין האומרת גם לגבי עירוב: "הכל לפי מה שהוא אדם", פליגא אדרבי שמעון בן אלעזר.**

דתניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: מערבין לחולה ולזקן כדי מזונן. ואילו לרעבתן, שאוכל יותר, משערין בסעודה בינונית של כל אדם.

ולא אמרין ברעבתן "הכל לפי מה שהוא אדם".

ומפרשין: אף כרבי שמעון בן אלעזר מציאתי מתניתין.

תרגומא, העמד את דברי המשנה "הכל לפי מה שהוא אדם" – אחולה וזקן, שאין צריכין לערב בסעודות של כל אדם. דבהא מודה רבי שמעון בן אלעזר, וכדאמר בברייתא.

אבל ברעבתן, אף לתנא דמתניתין אין אומרים "הכל לפי מה שהוא אדם", כיון שבטלה דעתו אצל כל אדם.

ובמידי דלא חזי לדידהו אלא לבריא, על כרחך שיעורו בסעודה בינונית. ואם כן, גם במידי דחזי לחולה ולזקן עצמם, בעינן שיעור סעודה בינונית. דאין סברא שיהיו לפי רבנן שני שיעורים לחולה ולזקן [תוספות בתירוץ ראשון, וראה עוד שם, ובשאר הראשונים].

בפומיה דהש"ס במקום אחר.

⁴⁵ דאילו לרבנן אין מערבין אפילו לחולה וזקן בכדי מזונן, אלא בסעודה בינונית, דהא כיון דלא בעו מידי דחזי ליה, אם כן לחולה ולזקן מערבין נמי במאכל דלא חזי להו אלא לבריא.

והא התרומה עצמה כיון מיד דאחתא בשעה שהורידה והניחה על הקבר, איטמא לה התרומה משום שהיא "מאהילה" על הקבר.

ותרומה טמאה אסורה לכהן, ואיך יכול לערב בה?!

ומשנינן: כאן מדובר בתרומה של פירות שלא הוכשרה [שלא באו עליה משקים], ולכן היא אינה ראויה לקבל טומאה.

או בפת שנילושה במי פירות [מיץ תותים ורימונים], שלא הוכשרה עדיין לקבל טומאה על ידי מתן מים [תוספות].

ומקשינן: והיכי מיתיה לה, כיצד יכול הכהן להביא את התרומה מן הקבר אליו, ועדיין תהיה התרומה ראויה לאכילה?!

והרי אם ישלח את ידו אל התרומה תאהיל ידו על הקבר ויטמא הכהן.

ואם יושיט כלי כדי להביאה אליו באמצעותו הרי יאהיל הכלי על הקבר ויטמא הכלי, ויטמא הכהן ממגעו בכלי שבידו. לפי שנעשה הכלי אב הטומאה כשמאהיל על הקבר, ומטמא את הכהן להיות ראשון לטומאה. [ויחבאר עוד בסמוך]⁴⁶.

ומשנינן: מביא הכהן את התרומה אליו באמצעות פשוטי כלי עץ [שאינן להם בית קיבור], דלא מקבלי טומאה, ואינם מטמאין את הנוגע בהן. [ראה ציור בעמוד הבא]

כלי רחב טפח על טפח, אשר בחלקו הוא מאהיל על המת ובחלקו הוא מאהיל על

ומפרשינן טעמיה דרבי יהודה: קסבר "אהל זרוק [מיטלטל]" — שמייה "אהל", לחצוץ בפני הטומאה.

והך מילתא דאהל זרוק אי שמייה אהל או לאו, בפלוגתא דהני תנאי היא:

דתנאי: הנכנס לארץ העמים [חוצה לארץ, שגזרו חכמים טומאה עליה] בשידה תיבה ומגדל החוצצין בינו לקרקע ארץ העמים —

רבי מטמא, רבי יוסי ברבי יהודה מטהר.

ומפרשינן פלוגתייהו: במאי קמיפלגי?

מר — רבי — סבר: אהל זרוק לאו שמייה אהל, ואינו חוצץ.

ומר — רבי יוסי ברבי יהודה — סבר: אהל זרוק שמייה אהל.

ומקשינן: והא דתנאי: רבי יהודה אומר:

מערבין לכהן טהור בתרומה טהורה ב-ל הנמצאת בקבר מעל גביו [אבל בטמאה לא, דהא אסורה באכילה. וכן לכהן טמא אין מערבין אפילו בטהורה דהא טמא אסור בתרומה. דקסבר רבי יהודה, דבעינן עירוב דחזי למערב, ולא סגי במה דחזי לכהן טהור, רש"י].

והשתא תיקשי: היכי אזיל כהן בשידה תיבה ומגדל?

כלומר: הכא, דמיירי בתרומה — מה יוסיף ומה יתן זה שהכהן יכול לילך אל מקום עירובו בשידה תיבה ומגדל?

⁴⁶ סגי ליה במה שראוי לאכילה לאחרים — שהרי לא התיר לערב לכהן טמא בתרומה, ואף

⁴⁶ וביאר רש"י: על כרחך לרבי יהודה בעינן שיהא ראוי למערב לאכילה — וכסומכוס, דלא

ציור מספר 1

שיכול להביא את התרומה אליו באמצעות כלי חד, שאין בו שיעור טפח, אפילו לא בהיקפו⁴⁷.

ומקשינן: **אי הכי**, שיכול הכהן להביא את העירוב אליו, ולא ייטמא — **מאי טעמא דרבנן** בברייתא, דפליגי עליה דרבי יהודה, וסברי שאין מערבין לכהן בתרומה שבקבר?⁴⁸

ומשינינן: **קסברי רבנן: אסור לקנות בית** [כלומר: להניח עירוב, שהוא כביתן] בקבר, שהוא **איסורי הנאה**.

שהמת וכל תשמישיו אסורין בהנאה, כדילפינן בגזירה שוה מעגלה ערופה. והרי נהנה במה שנותן עירובו בקבר, שיוכל לילך חוץ לתחום.

[ולפי זה אסור לרבנן להניח עירוב בקבר אף לישראל. ולא הוזכר כהן בברייתא, אלא להודיעך כחו דרבי יהודה].

אדם חי, הרי הוא מטמא את האדם בטומאת אהל המת [ואפילו היה הכלי המאהיל כלי עץ בלי בית קיבול, שאינו מקבל טומאה בעצמו].

אך אם היה רוחב הכלי פחות מטפח הרי מן התורה אין הוא מטמא את האדם שתחתיו.

אלא, שגזרו חכמים אפילו על כלים שאין בעוביין טפח, אם היה היקף עוביים טפח — שיהיו מביאין טומאת אהל על האדם הנושאן.

והשתא תיקשי: מה בכך שנוטל הכהן את התרומה באמצעות פשוטי כלי עץ שאינם מקבלים טומאה?

והא עדיין נטמא הכהן בטומאת אהל המת, בכך שהכלי **קא מאהיל** הן על הקבר והן עליו, בשעה שהוא נושא אותו.

ומשינינן: כאן מדובר **דמייתי לה (אחוריה) [אחוריה]**.

שמותרת התרומה לכהן טהור. וחזינן נמי במשנה דקאמר רבי יהודה: מפני שיכול לחוץ "ולאכול", אלמא בעינן שיהא ראוי למערב לאכילה, וכמו שדקדקו התוספות במתניתין ד"ה מפני. כן נראה בכוננת רש"י, ולא פליג על תוספות. אך בגאון יעקב הביין דפליגי, ראה שם.

47. ריטב"א בהבנת רש"י. והריטב"א פירש שיכול להביאו בכלי שרוחבו טפח, אלא שאין מאהיל רוחב הכלי על הקבר, אלא רק חודו שאין בו טפח.

וביאר רש"י: אף לפי מאי דמוקמינן לה עתה בכלי שאין ברחבו טפח, אפילו הכי עדיין הוצרכנו לומר דמירי בפשוטי כלי עץ. כי גזרו חכמים [בכלל גזירות] שמונה עשר

48. והרי קבר יחידי הוא, ואין הנכנס לשם נטמא, ויכול לעמוד בצדי הקבר ולהביא הטומאה אליו. ובתוספות הוסיפו: אף שקבר יחידי גזרו שיטמא כל סביביו ארבע אמות. כיון דהרחקה בעלמא היא, ודאי מהני שידה תיבה ומגדל לחוץ בפני הטומאה הזאת, אפילו אי סבירא להו שאהל זרוק לאו שמייה אוהל.

וביאר רש"י: אף לפי מאי דמוקמינן לה עתה בכלי שאין ברחבו טפח, אפילו הכי עדיין הוצרכנו לומר דמירי בפשוטי כלי עץ. כי גזרו חכמים [בכלל גזירות] שמונה עשר

ציור מס' 2

לדבר הרשות, וכיון שכן, אסור ליתן עירוב בקבר כדי ליהנות בדבר הרשות.

והשתא דאתינן להכי תמהינן:

אלא, הא דאמר רב יוסף: אין מערבין אלא לדבר מצוה — לימא רב יוסף כתנאי אמרה לשמעתייה.

ורב יוסף סובר דלא כרבנן, הסוברים שמערבין אפילו לדבר הרשות?!

ומשנינן: **אמר לך רב יוסף: אנא סבירא לי דכולי עלמא — רבי יהודה וחכמים — סברי כי אין מערבין אלא לדבר מצוה.**

ודכולי עלמא סברי: מצות לאו ליהנות ניתנו.

והכא — חכמים ורבי יהודה — בהא קמיפלגי:

מר — רבי יהודה — סבר שאין הנאתו מן הקבר אלא בשעת קנית העירוב, והיא אינה חשובה הנאה, כיון שלדבר מצוה הוא מערב.

וכיון ומיד לאחר דקנה ליה עירוב — שוב הוא אינו נהנה משמירת עירובו במקום הקבר, היות דלא ניהא ליה [כלומר: לא איכפת ליה] דמינטריא, בשמירתו.

ומר — חכמים — סבר: ניהא ליה דמינטרא [שישמר העירוב]. משום דאי איצטריך ליה לעירוב, אחר שקנה העירוב בבין השמשות — אכיל ליה⁴⁹.

ותמהינן: **מכלל, דרבי יהודה — דלא חייש לזה — סבר שמותר לקנות בית באיסורי הנאה, בתמיהה?!**

ומשנינן: **קסבר רבי יהודה: אין מערבין עירובי תחומין אלא לילך לדבר מצוה ללכת לבית האבל או לבית המשתה [לחתונת בנו]. ומצות — לאו ליהנות ניתנו לישראל, להיות קיומם להם הנאה, אלא לעול על צואריהם ניתנו [רש"י ראש השנה דף כח א]. ואין זה בכלל "נהנה". ולכן לא נאסר השימוש בקבר לצורך הנחת העירוב.**

ותמהינן: אי הכי, על כרחך בעינן למימר, דרבנן דפליגי, סברי: מצוות ליהנות ניתנו, ולפיכך אסרי ליתן עירוב תחומין בקבר.

ותיקשי: **אלא הא דאמר רבא: מצות לאו ליהנות ניתנו — לימא כתנאי אמרה לשמעתייה, ורבנן סברי כי מצוות ליהנות ניתנו, ודלא כרבא?!**

אמר לך רבא: לא! אי הוה סבירא להו אף לחכמים, דאין מערבין עירובי תחומין אלא לדבר מצוה, דכולי עלמא הוו מודו שמותר לקנות עירוב באיסורי הנאה, משום שמצות לאו ליהנות ניתנו.

והכא בהא קמיפלגי רבי יהודה וחכמים:

מר — רבי יהודה — סבר: אין מערבין אלא לדבר מצוה, ולפיכך: מותר לקנות בית באיסורי הנאה שהרי מצות לאו ליהנות ניתנו.

ומר — חכמים — סבר: מערבין אפילו

הקברות.

49. ומבואר ברמב"ם שאפילו בדיעבד לא הוי

אבל על חכמים דמתניתין לא מקשינן מאי טעמייהו. דאיכא למימר דסבירא להו אהל זרוק לאו שמיה אהל, ואין יכול הכהן ליכנס בבית